

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українські поетичні твори початку ХХ століття.

Марія Кокорева

Наук. керівник – к. філол. н., ст. викл. Зелененька І. А.

ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ОЛЕГА ОЛЬЖИЧА

Олег Ольжич – це один із псевдонімів надзвичайно талановитого українського мистця Кандиби Олега Олександровича, який сформував свою ідею в складний історичний період – у кінці 20-х рр. ХХ ст. Відомо, що в цей час національно-визвольні змагання зазнали краху, водночас Європа, куди, як принагідно зауважує П. Дунай, «відкотилися решти українського війська та емігрувала досить значна частина національної інтелігенції» [2, с. 186], тонула в фашизмі. На щастя, молоде покоління українців, котрі не змирилися з національною поразкою у визвольних змаганнях та виступали проти більшовиків, прийняли в свої ряди талановитого й глибоко ерудованого інтелектуала Олега Ольжича.

Його творчість, а водночас ще й наукова та політична діяльність, підкреслює А. Гурбанська, описала Україну в надзвичайно широкому темпоральному діапазоні (історичні події від Х ст. до 40-х рр. ХХ ст.). Творчий доробок цього мистця вияскравлений передовсім «вольовими імперативами, закликами до пориву, діяння, оптимістичною спрямованістю в майбутнє, високою культурою й досконалістю поетичного виразу» [1, с. 35].

Метою розвідки є дослідження особливостей поетичної творчості Олега Ольжича.

Відомо, що Олег Ольжич залишив нащадкам три поетичні збірки: «Рінь» (Львів, 1935 р.), «Вежі» (Прага,

1940 р), «Підзамчя» (1946 р. опублікована в Мюнхені вже по смерті автора) [2, с. 186], а також кількадесят окремих віршів, які не ввійшли до цих збірок, а з'являлися на сторінках націоналістичної періодики

Сьогодні поетичну творчість Олега Ольжича науковці диференціюють на два періоди: 1) ранні твори, куди зараховують його дитячу поезію та студентську лірику; 2) поезія 1929-1941 рр., репрезентована згадуваними вище збірками [6, с. 260]. У праці «І смерть, як найвищий вінок: передне слово до публікацій поезії О. Ольжича» Л. Череватенко вирізнув три найбільші цикли (історіографічні вірші, декларації та вірші-плакати) [14, с. 78].

М. Неврлий припустив, що поетичний таланти Олег Ольжич успадкував від батька, славетної центральної постаті українського модернізму – Олександра Олеся, однак, як стверджує авторитетний літературознавець і критик, «шляхом його поезики він свідомо не пішов» [10, с. 11]. У цьому зв'язку дослідник виділив декілька причин, як-от: 1) відмінність у смаках поколінь; 2) ділова й наукова атмосфера Ольжичевого середовища; 3) зацікавленість раціональною, предметною поезією; 4) потяг до «поезії духової енергії, інтелектуальної й вольової, спроможної виховувати цілісну натуру, сильний характер» [10, с. 11].

На думку І. Смолія, формуванню яскравого й високо культивованого непересічного таланту Олега Ольжича посприяло дбайливе сімейне виховання, широкий рівень освіти та змога безпосередньо контактувати з європейською культурою. Наукові студії тільки поглибили його творчий потенціал та вияскравили індивідуальне творче обличчя [12, с. 13].

Олегові Ольжичу, аргументовано довів Г. Ключек, вдалося нажити найвищі досягнення найперспективніших тогочасних художніх тенденцій, відтак для нього характерне згармонізоване художнє мислення. Його

авангардизм, додав авторитетний літературознавець, полягає в тому, що він так чи так випереджав усіх інших в руслі вербальної художньої обробки, послуговуючись найефективнішими технологіями, сформованими на ґрунті глибоко гуманістичних національних ідей [5, с. 295].

Безсумнівно, на становлення світоглядних орієнтирів Олега Ольжича великий вплив мав Дмитро Донцов. Так, його ідеологія відкрила і перед самим Олегом Ольжичем, і перед іншими мистцями «Празької школи» перспективу самоствердження, котра «ґрунтувалася на твердій вдачі, сильному діяльнісному характері, високій моральній дисципліні» [1, с. 37]. Сам поет цілком справедливо маніфестував: «Тільки національна культура, оперта на духовній природі та історичній традиції, забезпечує органічний вияв творчих сил одиниці й нації. На неї накладається: спадщина віків, сприймана націоналістичною духовністю, тобто позбавлена негативних виявів. Основною її прикметою є героїчність... Героїчна духовність означає стремління до національного й особистого ідеалу, де почування одиниці й загалу лучаться ім'я спільноти» [11, с. 205].

У цьому зв'язку важливі спостереження висловила А. Гурбанська, відзначаючи, що Олег Ольжич акцентував особливу увагу на «імперативі волі» сильної особистості, якій властивий індивідуальний національно виразний характер та цільна й цілеспрямована вдача. Дослідниця доповнює, що мистець зумів реалізувати специфічне авторське бачення ідеалу «волонтаристської людини» Дмитра Донцова, суголосного з естетичним мисленням Івана Багряного, Джека Лондона, Уласа Самчука, Антуана де Сент-Екзюпері [1, с. 37] та провідними постулатами філософів-екзистенціалістів.

Безперечно, всьому поетичному доробку Олега Ольжича притаманно довершеність мистецької форми та інтенсивним рівнем історизму (від княжого періоду, до новітньої доби). І це цілком логічно, оскільки його

творчість розпочалася в руслі історичних подій тогочасної Галичини. До прикладу, складна й напружена атмосфера галицького революційного підпілля зафіксована в його поемі «Городок 1932» (1932 р.). Олег Ольжич завжди не тільки осмислено проектував минуле на сучасність, але й розглядав його як надійний і важливий складник сьогодення [8, с. 44].

Погоджуючись із А. Гурбанською, вважаємо, що поетична творчість Олега Ольжича – різнопланова за своєю природою, позаяк у ній репрезентовано: 1) глибоке хвилювання стосовно втрати рідною державою своєї незалежності; 2) переживання за нівеляцію особистості; 3) тугу за батьківщиною; 4) національну ідею; 5) онтологічну тріаду «дух – воля – віра»; 6) провідний категорійний апарат, конститuentами якого є «героїчний світогляд» та «героїчна духовність»; 7) синтез традиції й модернізму; 8) сильну, незалежну й творчу особистість, здатну самостійно прокладати життєву стежу; 9) публіцистичність, наснажену пафосом боротьби й вияскравлену за посередництвом фахових знань мистця; 10) концепцію єдності минулого, сучасного й майбутнього темпоральних зрізів; 11) пов'язаність художнього світу, образної системи, поетичних форм і ліричних принципів зі світоглядними орієнтирами поета, його історіософськими поглядами, естетичною категорією «героїчне»; 12) образи-символи національного, психологічного й інтелектуального характеру, експліковані субстантивами *воля, меч, камінь, бронза, сталь, залізо* тощо; 13) синтез «камінності» людського характеру з енергетикою дії, як надійне підґрунтя специфічної поетичної моделі; 14) історіософський та художній аналіз учинків вільних і войовничих предків, котрий зумовив формування нової моделі життя й створення особливого образу героя-пасіонарія; 15) улюблений принцип мистця «через контраст – до суті предмета і явища»; 16) «монументальний

класицизм»; 17) увагу до метафоричних епітетів [1, с. 38–43].

У свою чергу П. Дунай додав, що поетична творчість Олега Ольжича відзначається особливими моральними імперативами, стоїчною вітальністю, потужним інтелектуалізмом, шляхетною гідністю, поглибленою історіософією, широким культурним контекстом, карбованою ясністю, високою культурою поетичного слова [2, с. 186–187].

Важливі міркування стосовно поетичної творчості Олега Ольжича подибуємо в працях Ю. Коваліва, який справедливо маніфестує про те, що мистець не ототожнював «самоцінного Я» з іншим «відмінним Я», тим самим диференціюючись від класицистичного психотипу й не допускаючи розчинення в «деперсоналізованому Ми», хоча ніколи й не мав нічого проти цього й завжди намагався покращити рівноправний соціум «аристократизмом духу», уподібнити її до лицарського призначення, властивого представникам «Празької школи».

Справді, ця риса, котра сягає своїм корінням минувшини, особливо помітна вже в перших поетичних творах Олега Ольжича. Ідеться передовсім про його цикли «Креміль», «Камінь», «Бронза», «Залізо», які так чи так вияскравили появу не тільки талановитого поета з особливим індивідуальним стилем, але й становлення «нової української людини», «мужа-воїна», котрий має неабияку змогу «долати природну стихію задля утвердження свого Я та свого Роду» [7, с. 30]. Як резюмує Ю. Ковалів, погоджуючись із В. Державиним, героїзм не лише тематично наповнює Ольжичеву поезію, але й становить її творчу психічну домінанту [7, с. 30].

Перша поетична збірка Олега Ольжича під назвою «Рінь» (1935р.) характерна своєю аполітичністю, позаяк в ній помітне превалювання мотивів праісторії людства, античного Риму й Греції, вияскравлені передовсім інтуїцією вченого («Наше плем'я не є велике»), або «Скільки сонця

ллється на землю...»). У статті «Муза мужности й боротьби» М. Неврлий. зазначає: «В них для поета не так важлива зовнішня декорація давніх епох і культур, як їхня духовність, як ріст і розвиток людини, її соціальної суті, її звичаїв, нахилів, ментальности й моралі» [10, с. 13]. Ця збірка (як і остання) репрезентує справжню витонченість поетичного стилю Олега Ольжича, засновану на інтелектуальному й водночас ліричному тлі – «Галли», «На полі бою», «Археологія». У ній мистець завдяки стислим віршовим формам пророкував прихід нового часу: «Він показує різні думки, погляди, судження на дійсність, вміння вибрати те, єдине. Чисте джерело спраглої української душі, яке дасть сили вистояти» [8, с. 44]. Натомість друга збірка «Вежі» вибудована на імпресіоністичній почуттєвості й маркована специфічною тенденцією політичного гасла. Її доцільно розглядати як прямий вияв української революційної дійсності, позаяк, «поет написав її своєю молодістю, власним життям, з головою поринувши в небезпечну діяльність» [8, с. 44]. «Водночас, переконливо доводять науковці, що всі три збірки синтезує одна риса – підкреслена історіософія, де минуле, сучасне витворюють складну й нерозривну проблему» [8, с. 44]. («Акваріум», «Маленька кузька, кола по воді...», «Алябастер», «Пороша», «Краса, розмріяна краса» та ін.)

Отже, Олег Ольжич утвердився як талановитий український поет ще задовго до виходу значущих поетичних збірок, оскільки його індивідуальний стиль вияскравили перші вірші, котрі виходили друком на сторінках тогочасних часописів.

Характерним для спадщини Ольжича є своєрідна манера, коли її складниками є стислість віршового ряду, своєрідна рима – епіфора, мажарний настрій та, як зазначають дослідники, лапідарність (стислість і чіткість) висловів.

Можна зазначити, що художній стиль Олега Ольжича охоплює аналітичні характеристики (короткі

фрази і речення, уникання складних речень, періодів, а натомість – номінативні речення, уривчасті), так і синтетичні (переважання в окремих випадках з певною метою складних речень, довгих фраз, періодів).

Література

1. Гурбанська А. Поезія Олега Ольжича : онтологічна тріада «Дух-Воля-Віра» // Літератури світу : поетика, ментальність і духовність. 2014. Вип. 4. С. 34–45.
2. Дунай П. Олег Ольжич : екзистенція вибору // Українознавчий альманах. 2013. Вип. 11. С. 185–188.
3. Ключек Г. Про деякі особливості художнього мислення Олега Ольжича // Енергія художнього слова : зб. статей. Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2007. С. 285–295.
4. Ковалишин Л. Літературна творчість О. Кандиби-Ольжича у контексті українського національно-визвольного руху кінця 20-30-х рр. ХХ ст. : зб. наук. праць НДПУ. Київ, 2008. Т. ХХ. С. 258–269.
5. Ковалів Ю. Поетична історіософія Олега Ольжича // Слово і Час. 2007. № 10. С. 29–35.
6. Кулеба О. Олег Ольжич – «камінь з Божої праці» // Актуальні проблеми гуманітарних і суспільнознавчих наук : тези першої університетської конференції молодих науковців. Львів, 2008. С. 43–45.
7. Неврлий М. Муза мужности й боротьби // Ольжич О. Цитаделя духа. Братислава, 1991. С. 5–30.
8. Ольжич О. Незнаному Воякові. Київ : Дніпро, 1994. 432 с.
9. Смолій І. «Нащо слова, ми діло несемо»: Думки про Олега Ольжича-Кандибу // Вежі : ілюстрований кварталник : Олег Кандиба-Ольжич – поет – науковець – революціонер / відп. ред. Бак-Бойчук О. Філадельфія, 1977. С. 13–14.

10. Череватенко Л. І смерть, як найвищий вінок : передне слово до публікацій поезії О. Ольжича // Дніпро. 1990. № 2. С. 77–78.

11. Шацький І. Холотропні стани та їх художня реалізація в поезії О. Ольжича // Культура народів Причорномор'я. 2012. № 238. С. 186–188.

Кокорева Марія – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: літературна творчість Олега Ольжича.

Ольга Галка

Наук. керівник – к. філол. н., ст. викл. Зелененька І. А.

ЛІРИЗМ ЯК ПРИРОДА ГУМОРУ ОСТАПА ВИШНІ

Остап Вишня – одна з найяскравіших постатей національного відродження 20-х рр. ХХ століття, який не лише розширив тематику гумору, а й збагатив жанрові різновиди памфлету, фейлетону, гуморески, нарису. Раїса Мовчан назвала Остапа Вишню «королем українського тиражу» [7, с. 65]. За допомогою свого іскрометного гумору він швидко завоював любов і визнання українських селян. *«Все життя гумористом! Господи! Збожеволіти можна від суму»*, – писав Остап Вишня в щоденнику [2, с. 93]. Колосальна популярність творчості письменника засвідчена півмільйонними накладками його збірок, що було видано для голодної та малописьменної України 20-х років ХХ століття. Найпопулярніші збірки творів гумориста – «Вишневі усмішки сільські», «Вишневі усмішки кримські» (1925 р.), «Українізуємось» (1926 р.), «Моя автобіографія»